TREGËTIA RAJONALE DHE NDIKIMI SAJ NE EKONOMINË SHQIPTARE, RASTI I ITALISË

Elona SHAHINI
Mediterranean University of Albania
elonashahini@umsh.edu.al

Altin HOTI
Luarasi University
altin.hoti@yahoo.com

ABSTRACT

Italy has been and is a key partner in trade relations with Albania. Albania's return from a closed to an open economy brought many positive effects on trade. It increases the volume of imported and exported. It increases their diversity. It increases the number of countries with which the Albanian merchants bound trading relationship. Change the structure of goods imported and exported. Started exporting processed goods. In this way trade with other countries of the world began to play an important role in the country's macroeconomic indicators, such as GDP, inflation rate and the unemployment rate. An important role in trade with Albania has played Italy. It has been and remains the main partner of Albania. The reasons for this connection are Albanian refugees working in Italy, Italian investment, socio-cultural connections etc. The aim of the analysis is to highlight the extent of connections main macroeconomic indicators and the prospect of improving them. In the analysis of comparison methods are used, description and synthesis, statistical methods etc.

Keywords: *Export, import, inflation, unemployment, GDP, economic growth, trade balance.*

HYRJE

Kthimi i ekonomisë shqiptare nga një vend i mbyllur në një ekonomi të hapur tregu i krijoj asaj mundësi të mëdha në lidhjen dhe shkëmbimet tregëtare me vendet e tjera të botës në mënyrë të veçantë me vendet e rajonit. Pas viteve 90, Italia dhe Greqia u bënë dy vendet kryesore ku u mbështet fuqishëm ekonomia shqiptare. Italia dhe Greqia përballuan fluksin e madh të refugjatëve shqiptarë. Mbi një milionë emigrant shqiptarë punojnë dhe jetojnë edhe sot në këto vende. Shkëmbimet tregëtare me Italinë kanë njohur vetëm rritje në shifër absolute. Italia ka qënë dhe mbetet partneri kryesor dhe strategjik për ekonominë shqiptare.Nëse roli i ekonomisë greke në ekonominë shqiptare ka ardhur në rënje roli dhe vendi ekonomisë italiane është rritur dukshëm. Italia është jo vetëm partneri kryesor në tregëti por edhe një nga investuesit më të mëdhenj në ekonominë shqiptare. Në Shqipëri veprojnë me dhjetra kompani me pronarë Italian si dhe me dhjetra të tjera ndërmarrje të përbashkëta italo-shqiptare. Italia është partneri kryesor në fushën e fasoneve duke dhënë një kontribut të rëndësishëm në punëzënjen e poopullsisë shqiptare, jo vetëm në Tiranë por edhe në shumë rrethe të largët dhe të varfër të vendit. Ky vend ka ndikim të drejtpërdrejtë në rritjen e mirëqënies së popullit shqiptar në disa drejtime.

Së pari, janë mbi 250 mijë emigrantë shqiptarë që punojnë e jetojnë në Itali dhe që ndikojnë në rritjen e remitancave.

Së dyti, italianët kanë investuar direkt në kompanitë që veprojnë në Shqipëri duke rritur shkallën e punësimit.

Së treti,vëllimi më i madh tregëtar bëhet me këtë vend. Kjo ka ndikuar në rritjen e firmave shqiptare eksportuese, në rritjen e PBB-së dhe në uljen e normës së papunësisë.

Së katërti, italia ka ndikim në fushën e arsimit. Janë disa universitete të ngritura në Shqipëri. Italia pret me qindra student shqiptarë çdo vit në Universitetet e saj.

Së pesti, në fushën e mjkësisë, janë ngritur spitale dhe klinika moderne në shërbim të qytetarëve shqiptarë.

Së gjashti,me mijra italianë kanë ardhur dhe punojnë në Shqipëri jo vetëm në kompanitë e tyre por edhe si specialist në fusha të ndryshme të prodhimit.

Edhe në të ardhmen ekonomia italiane do të mbetet partneri kryesor për ecurinë e ekonomisë shqiptare në të gjitha aspektet. Kjo sepse është ekonomi e fuqishme që renditet në vendin e 8-të në botë si dhe është një nga vendet më të zhvilluara të saj. Prej saj ekonomia shqiptare ka pasur dhe do ketë vetëm përfitime.

Vështrim i përgjithshëm mbi zhvillimin e ekonomisë italiane dhe asaj shqiptare në vitet e fundit

Ekonomia italiane renditet e 8 ta në botë për madhësi të GDP-së.Vlera e PBB italiane përfaqëson 3.34 përqind të ekonomisë botërore. PBB nominalnë vitin 2013 ka qënë 2,139 miliardëdollar.

Tabela Nr. 1. Rritmi i ritjes së ekonomisë italiane 2008-2014 dhe parashikimi për 2015 në %

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
%	-1.16	-5.51	1.68	0.49	-2.39	-1.40	0.40	0.70

Produkti i Brendshëm Bruto (GDP) në Itali është rrudhur me 0,30 për qind në tremujorin e katërt të 2014 në krahasim me të njëjtin tremujor të vitit 2013. Norma e rritjes vjetore e PBB në Itali mesatarisht nga 1961 deri 2014 ka qënë 2,51 për qind, duke arritur gjatë gjithë kësaj periudhe kohe normën më të lartë prej 10,30 për qind në tremujorin e katërt të vitit 1961 dhe rekordin më të ulët prej -6,90 për qind në tremujorin e parë të vitit 2009. Norma vjetor e rritjes së PBB-së në Itali raportohet nga Instituti Kombëtar i Statistikave (ISTAT). Italia jo vetëm që është ekonomia e tetë më e madhe në botë por edhe vend i tretë më i madh në zonën e euros.

- Shërbimet janë sektori më i madh i ekonomisë dhe përbëjnë *73 për qind të PBB-së* totale. Në kuadër të shërbimeve segmentet më të rëndësishme janë:

-shitjet me shumicë dhe pakicë, transportet, magazinimet, restorantet dhe hotelet që japin 20 për qind e PBB-së totale;

-administrata publike, mbrojtja dhe siguria sociale (17 përqind);

-pasuritë e patundshme (13 për qind);

-shërbimet financiare (6 për qind), të informimit dhe komunikimit (5 për qind).

- Industria kontribuon *25 për qind të PBB-së* së vendit. Brenda industrisë, sektori i prodhimit jep prodhimit 17 përqind dhe ai i ndërtimi 5 për qind. Këta janë edhe sektorët më të rëndësishëm të industrisë.
- Bujqësia kontribuon e mbetur *2 për qind të PBB-së*.

PBB për frymë, 35,925$ (nominal), 35,597$ (PPP). PBB nga sektori shërbime (73%), industria (25%), bujqësia (2%).

- Inflacioni (IÇK) 1,2%. Popullsia nën nivelin e varfërisë, 8% (4.814.000

njerëz nën 520 €/muaj). Forca e Punës 25.7 milionë. Forca e punës sipas sektorve: shërbime (68%), industria (28%), bujqësia (4%).

Papunësia 12,4%. Paga mesatare bruto 2378 € / 3270$[42]. Paga mesatare neto 1898 €/2610$.

Industritë kryesore hekur dhe çelik, çimento, kimikate, plastike, makineri prodhimi, mjete motorrike, industria e ndërtimit të anijeve, industria e ndërtimit të mjeteve hapësinore dhe të aeroplanëve, paisje dhe pjesë këmbimi të automjeteve, e aparateve të komunikimit, aparateve mjekësore, farmaceutike, e përpunimit të ushqimeve dhe të pijeve, industria e përpunimit tëtekstileve, veshjeve, modës, pajisjeve shtëpiake, turizmit etj.

*Eksportet.*474 miliardë $[43]. Mallrat kryesore të eksportit janë: produktet inxhinierike; pajisjet elektrike; automjetet, aeroplanët dhe anijet; metalet bazë dhe çeliku; tekstile, veshje dhe këpucë; kimikatet; ushqim dhe pije; metalet e çmuara; optika dhe aparate mjekësore; përpunime dhe prodhime guri, çimentoje dhe produkte të qelqit; letër, etj.

Partnerët kryesorë të eksportit: Gjermania 12.6%,Francë 11,1%, Shtetet e Bashkuara 6.8% Zvicra 5.7%, Mbretëria e Bashkuar 4.7%, Spanja 4,4%,etj.

*Importet.*435 miliardë $[44]. Mallrat kryesore të importit janë: mineralet; produktet inxhinierike; kimikatet; automjetet motorike; metale bazë; plastika; tekstile, etj.

Partnerët kryesorë të importit janë: Gjermania 14.7%, Franca 8.4%, Kina 8,4%, Rusia 6.3%, Holanda me 5,8%, Spanja me 4,5%, etj.

Borxhi i jashtëm bruto $ 2604000000000.Borxhi publik 133% e GDP-së

Donator ndihma ekonomike: $ 2480000000, 0,15% të PBB-së.

Rezerva valutore: $ 142.200.000.000.

Në 2008 Italia u godit rëndë nga recensioni global dhe kriza financiare e borxheve evropiane. Ekonomia kombëtare u tkurr me 6,76% gjatë gjithë periudhës. Në nëntor 2011 yield-i i obligacioneve italiane ishte 6,74 për qind për obligacionet 10-vjeçare. Me këtë normë interesi Italia mendohet të humbasë qasje në tregjet financiare. Sipas Eurostat, në 2015 borxhi i qeverisë italiane do qëndroi në 128% të PBB-së, duke u renditur si raport i dytë më të madh i borxhit pas Greqisë me 175%. Megjithatë, pjesa më e madhe e borxhit publik Italian është në pronësi të subjekteve nacionale. Italia ka nivele relativisht të larta të

[42] *Source: Ẇorld Bank Global Economic Prospects, March 2014*

[43] *"CIA Ẇorld Factbook: Italy". CIA.Retrieved 8 February 2015.*

[44] *Po aty*

kursimeve private dhe nivel të ulët të borxhit privat. Këto dy pika e bëjnë atë më të sigurt në mesin e ekonomive që veprojnë në Evropë. Si rezultat i masave shtrënguese, Italia synon një deficitit publik buxhetor prej 2.8% në 2015, duke mbetur brenda tavanit të Bashkimit Evropian me 3 për qind.

Të dhënat e mësipërme tregojnë se ekonomia italiane është nga ekonomitë më të fuqishme të botës, pavarësisht nga recesioni që pësoi në vitet e fundit. Ajo parashikon që në vitin 2015 tëdali nga ky recension dhe të filloj ngritjen e ekonomisë. Treguesit e deritanishëm flasin se reformat e marra nga qeveria italiane po japin rezultate mjaftë premtuese për të ardhmen. Italia ka një vëllim tregtar prej 910 miliardë dollar. Gjashtë vendet kryesore ku ajo eksporton produktet e saj, të përmendura më lartë zënë 47.3% të vellimit total të eksporteve, ndërsa gjashtë vendet kryesore prej të cilave importon zënë 48.1% të totalit. Vendet me të cilat Italia realizon vëllimin kryesor tregëtar janë vendet nga më të fuqishmet e botës, duke filluar nga SHBA dhe deri te Kina si ekonomia e parë dhe e dytë e botës. Duke parë marrëdhëniet tregëtare të Italizë me këto vënde roli dhe vendi i Shqipërisë në këtë ekonomi është i pa përfillshëm. Kjo sepse me Italinë ne nuk realizojmë as 1 miliardë eksporte në një kohë që ajo ka 435 miliardë importe. Shqipëria për Italinë nuk është ndonjë partner i vlerësueshëm por prej saj vlerësohet prej afërsisë sesa prej qënies së tregut shqiptar si një treg joshës. Shqipëria ka interesa të padiskutueshme ndaj Italisë prandaj konsiderohet si partneri kryesor ekonomik.Italia mund të kalojë në recension por ndikimi i kësaj rënie nuk ndihet fare në ekonomminë shqiptare për llogari të madhësisë së ulët të eksporteve shqiptare. Në këtë mënyrë bie poshtë thënia që dëgjojmë shpesh se"është rritur kërkesa e huaj" dhe se ajo ka dhënë ndikim pozitiv në ekonomi. Në fakt kërkesa e huaj sipas këtyre të dhënave nuk ka ndryshuar por është rritur gatishmëria e firmave shqiptare për të rritur eksportet e tyre. Ndërsa sa i përket ndikimit të kërkesës së huaj, theksojmë se një ndikim të madh në rritjen e PBB-së shqiptare ka dhënë kërkesa e brendëshme dhe jo kërkesa e huaj.

Marrëdhëniet ekonomike me Italinë janë të herëshme, por vetëm në 20 vitet e fundit ato janë intensifikuar në mënyrë të dukëshme

Me Italinë nga viti 1991 deri në vitin 2011 janë lidhur 60 marrëveshje dy palëshe në të gjitha fushat. Ndër marrëveshjet më të rëndësishme në fushën e ekonomisë përmendim: Marrëveshja për Mbrojtjen dhe Nxitjen e Investimeve (1991), Marrëveshja për Bashkëpunimin Ekonomik Industrial dhe Tregtar (1992),

Marrëveshja per heqjen e Taksimit te Dyfishte (1999),

Marrëveshja për financimin prej 25 milionë euro të një projekti në mbështetje

të sipërmarrjeve të mesme e të vogla, në kuadër të programit të Kooperacionit për Zhvillim të Ministrisë së Punëve të Jashtme italiane, 27.10.2008, Protokolli i ri i Kooperacionit per Zhvillim, 12 prill 2010, Marrëveshje për pjesëmarrjen në Fondin Shqiptar të Garancisë në kuadër të Programit të Zhvillimit të Sipëmarrjeve të Mesme dhe të Vogla, mbështetur nga Kooperacioni italian për Zhvillim, 26 prill 2011etj.

Marrëdhëniet me Italinë në kuadrin e ndikimit në treguesit ktryesorë makro ekonomikë

Disa nga aspektet e rëndësishme të bashkëpunimit midis Italië dhe Shqipërisë janë:

Identifikimi dhe implementimi i projekteve të parashikuara në paketën e kooperacionit.

Projektet akordohen në bazë tre vjecare (Protokolli i fundit 2002-2004) dhe përqëndrohen në rehabilitimin e infrastrukturës, përmirësimin e shërbimeve bazë dhe të kushteve sociale e shëndetësore në forcimin e institucioneve dhe në zhvillimin e sektorit privat.

Synohet nje angazhim i madh i shoqërise civile, nëpërmjet OJQ-ve dhe aktiviteteve të bashkëpunimit të decentralizuar.

Italia përfaqeson donatorin më të madh dypalësh për vendin tone dhe të tretin, pas BE dhe Bankës Botërore, ndër donatorët shumëpalësh;

Vendosja dhe zgjerimi i lidhjeve ndërmjet institucioneve qëndrore, rajonale e lokale në fushën e ekonomisëdhe të biznesit, përsa i përket bazës ligjore ashtu edhe mbështetjes së inisiativave konkrete sipërmarrëse të firmave të të dy vendeve; Informimi dhe mbështetja e pjesëmarrjes në panairet dhe ekspozitat që zhvillohen në të dy vendet.

Sigurimi i informacionit për kompanitë që kërkojnë të investojnë në vendin tonë dhe vendosja e kontakteveme organet tona të specializuara.Shkëmbimet dypaleshe kanë ardhur në rritje të vazhdueshme dhe per vitin 2013 ato shënonin 284 miliarde lekë ose 2 miliardë euro. Eksportet tona shënojnë 114 miliardë lekë dhe importet me 170 miliardëlekë .

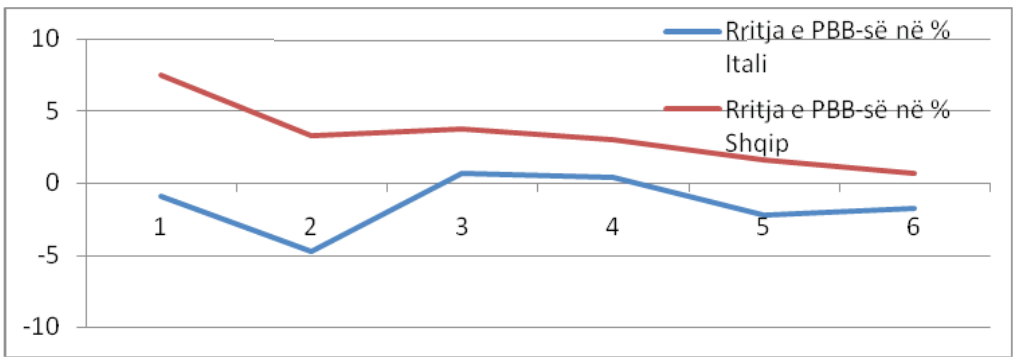
Identifikimi i mundësive të bashkëpunimit që krijohen në kuader të fondeve komunitare të destinuara përbashkëpunimin nderkufiar dhe të atyre që lidhen me politikat ekonomiko-tregtare të Italisë drejt rajonit tone (veçanërishtme ligjet 84 & 212);

Organizatat ndërkombëtare me bazë në Romë dhe në veçanti FAO, ẆFP dhe IFAD dhe që përfshin ndjekjene takimeve të organeve më të larta të tyre dhe trasmetimin e pozicionit të vendit tonë për problematikën etrajtuar, si dhe ndjekjen e problematikës së lidhur me projektet e këtyre organizatave në vendin tonë; Lidhja e fuqishme e ekonomisë shqiptare me ekonominë italiane shihet edhe në forcën e lidhjeve të dinamikës së treguesve kryesorë makroekonmikë.

Tabela Nr.2. Dinamika e PBB-së, normës së inflacionit dhe normës së papunësisë për ekonominë italiane dhe ekonomminë shqiptare

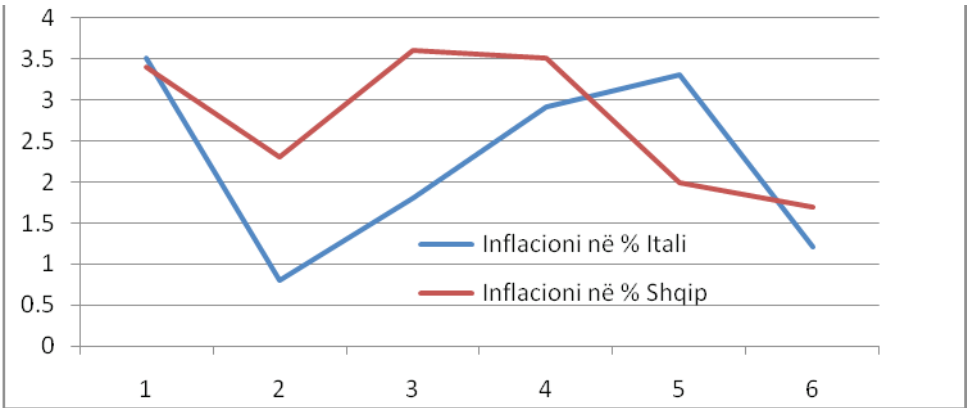
	Vendet	**Itali**	**Shqip**
Rritja e PBB-së në %	2008	-0.9	7.5
	2009	-4.8	3.3
	2010	0.7	3.8
	2011	0.4	3
	2012	-2.2	1.62
	2013	-1.8	0.7
Inflacioni në %	2008	3.5	3.4
	2009	0.8	2.3
	2010	1.8	3.6
	2011	2.9	3.5
	2012	3.3	2
	2013	1.2	1.7
Papunësia në %	2008	6.7	12.7
	2009	7.8	13.7
	2010	8.4	13.5
	2011	8.4	13.3
	2012	11.2	13.3
	2013	12.4	16.9

Burimi: Banka e Shqipërisë. Raporte Statistikore: 2012- 2014.
Koeficientët e korelacionit për PBB 0.211, Inflacion 0.391, Papunësi 0.76

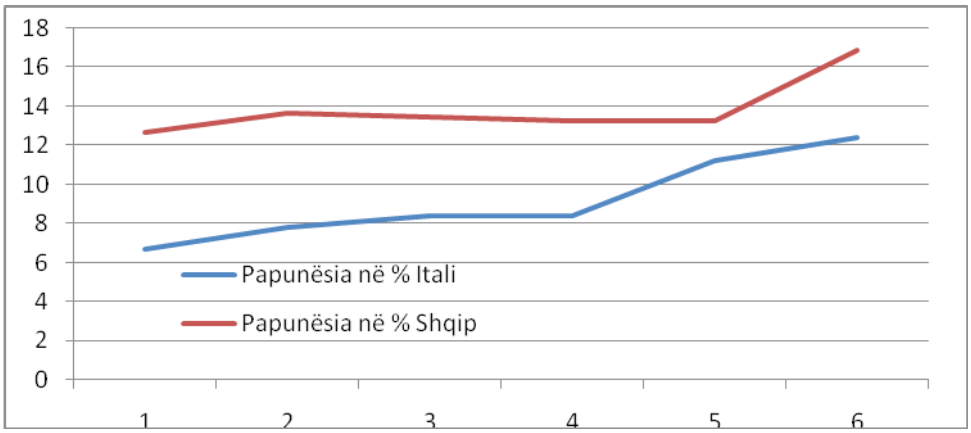
Të dhënat e tabelës dhe kurbat në grafik tregojnë se tendencat e dy ekonomive janë të njëjta pavarësisht nga ritmi i ndryshimit të tyre. Në vitin 2009 kanë ardhur në rënje, në 2010 në rritje dhe në vijim kanë ardhur në rënje. Në këtë mënyrë mund të theksojmë se ekonmmia italiane e tërheq ekonominë shqiptare nëpërmjet shkembimeve tregëtare në rrugën e saj të ndryshimit. Koeficienti korelacionit është 0.211, tregues që nuk tregon ndonjë forcë të madhe por që tregon se këto dy tregues kanë të njëjtat tendenca në dinamikën e tyre.

Figura Nr.2 Përqindja e ndryshimit të inflacionit

Koeficienti i korelacionit i normës së inflacionit në Shqipëri dhe asaj në Itali është është 0.4.Ky është një tregues sinjifikativ sepse tenton në 50% që do të thotë se norma e inflacionit në Shqipëri jo vetëm që ka të njëjtën tendencë më normën e inflacionit në Itali por është e varur edhe prej saj. Vartësinë prej saj do ta shikojmë në importet shqiptare nga ekonomia italiane.

Figura Nr.3 Përqindja e ndryshimit të papunësisë

Marrëdhëniet tregëtare me Italinë dhe perspektiva e tyre

Marëdhëniet tregëtare të Shqipëri kanë ardhur në rritje nga viti në vit. Në tabelën Nr. 3 kemi dhënë dinamikën e tyre për vitet 2009-2013. Nga të dhënat shihet qartë se eksportet janë rritur mbi 2.3 herë, ndërsa importet vetëm 20.6%. Këto janë tregues shumë domethënës sepse së pari, rritja e eksporteve tregon për rritjen e ekonomisë (PBB-së) si dhe rritjen e aftësisë eksportuese të kësaj ekonomie. Tregon që në mënyrë graduale mallrat e importit po zëvendësohen me mallra që prodhohen në vend dhe nga importet gjithnjë e më shumë vendin kryesor po e zënë mallrat e grupit makineri e paisje, mjete transporti, bujqësore, etj. Kjo diferencë në rritje ka dhënë ndikimin e vet edhe në bilancin tregëtar të Shqipërisë i cili ka ardhur duke u zvogëluar në mënyrë të vazhdueshme. Nga 4/1 që ka qënë raporti midis importeve dhe eksporteve në 2009 në vitin 2013 është ulur në 2.1/1. Në këtë mënyrë është dyfishuar aftësia mbuluese e eksporteve shqiptare ndaj importeve. Para viti 2009 ky raport ka qënë 8/1, ku vendin kryesor e zinin mallrat e bujqësisë.

Tabela Nr. 3. Eksport importet e ekonomisë shqiptare 2009-2013

Emertimi	2009	2010	2011	2012	2013	013/009
Eksport (FOB)	104.515	161.548	196.897	213.03	246.391	**235.7**
Import (CIF)	428.839	477.768	544.004	528.49	517.312	**120.6**
Bilanci tregtar	**-324.32**	**-316.22**	**-347.11**	**-315.46**	**-270.92**	**83.5**
Imp/Eksporte	4.1/1	3.0/1	2.8/1	2.5/1	2.1/1	**-51.2**

Burimi: INSTAT.TREGTIA E JASHTME FOREIGN TRADE 2009-2013.

*Eksportet.*Marrëdhëniet tregëtare me Italinë kanë njohur vetëm rritje në shumë absolute.Italia është partneri më i madh tregtar i Shqipërisë. Shqipëria me Italinë në vitin 2013 ka realizuar 46.3 për qind të eksporteve dhe 32.9 për qind të importeve. Në vitin 2000 (viti që ka të dhëna të plota pas vitit 1990) tregëtia me Italinë ishte afërsisht 575 milionë dollarë amerikanë. Eksportet shqiptare ishin 182 milionë $, ndërsa importet e Shqipërisë prej Italisë ishin 393 milionë $, me një bilanc të tregtisë në favor të Italisë për një shumë të barabartë me 211 milion $. Të dhënat mbi eksportet në përgjithësi dhe në veçanti i kemi dhënë në Tabelat Nr. 4, 5, dhe 6

Tabela Nr. 4 Eksporti sipas rajoneve

Vitet	Eksportet në milionë lekë					Në	%
	2009	2010	2011	2012	2013	2009	2013
Gjithsej	**104.515**	**161.5**	**196.897**	**213**	**246.391**	**100**	**100**
Vendet e BE-së	82.335	113.5	143.643	161.2	189.037	**76.7**	**78.8**
Vendet e Ballkanit Perëndimor	12.621	16.2	24.286	25.22	26.413	**10.7**	**12.1**
Vendet e tjera të botës	9.559	31.88	28.968	26.66	30.942	**12.6**	**9.1**

Burimi: INSTAT. TREGTIA E JASHTME FOREIGN TRADE 2009-2013

Të dhënat e tabelës tregojnë qartë se mbi 78.8% e eksporteve shqiptare realizohen me vendet e BE-së, ku vendin kryesor në këtë vëllim e zënë, Italia, Greqia, Gjermania, Spanja etj. Ballkani perëndimor zë vetëm 12.1%, një shifër kjo jo e kënaqëshme pasi kemi të bëjmë me ekonominë e Kosovës, Malit të Zi, Maqedonisë etj. Me vendet e tjera të botës realizohet vetëm 9.1% e saj.Peshë këtu zë ekonomia Kineze e cila ka ardhur vazhdimisht në rritje.

Tabela Nr.5 Eksportet me Italinë në milionë lekë dhe %

Nr	Vitet	2009	2010	2011	2012	2013	%
	Gjithsej	**104.515**	**161.548**	**196.897**	**213.03**	**246.391**	
1	Itali	64.776	82.114	104.998	108.865	114.153	46.3

Burimi: TREGTIA E JASHTME FOREIGN TRADE 2009-2013

Italia është vendi kryesor që zë mbi 46.3% të eksporteve shqiptare. Kjo do të thotë se ka një ndikim në treguesit makroekonomikë sepse prej saj importohen një sërë mallrash që përcaktojnë çmimet e konsumit sit ë mallrave të tregëtueshme edhe të atyre të pa tregëtueshme.

Tabela Nr. 6 Eksportet në milionë lekë me Italinë,

Emërtimi	Italia				
	2009	2010	2011	2012	2013
Gjithsej	**64.776**	**82.1**	**105**	**109**	**114.15**
Ushqim, pije, duhan	3.403	4.04	4.222	4.41	5.52
Minerale, lëndë djegëse, ener. elek.	6.599	10.9	23.045	29.3	23.009
Produkte kimike dhe plastike	355	402	1.232	586	918
Lëkurë dhe artikuj prej lëkure	1.326	2.01	2.14	2.04	2.326
Prodhime druri dhe letre	2.314	2.79	2.817	3.03	5.037
Tekstile dhe këpucë	40.2	46.2	53.937	53.4	59.567
Materiale ndërtimi dhe metale	6.211	10.2	10.972	10.1	10.769
Makineri, pajisje dhe pjesë këmbimi	3.008	4.05	4.894	4.28	5.155
Të tjera	1.361	1.63	1.74	1.66	1.853

Burimi: TREGTIA E JASHTME FOREIGN TRADE 2009-2013

Vendim kryesor në eksportet shqiptare drejt Italisë e zë grupi "Tekstile dhe këpucë" me rreth 60%. Kompanitë italiane janë rritur në fushën e fasonëve dhe të këpucëve, kjo sepse ekonomia shqiptare ka avantazh çmimin e lirë të fuqisë punëtore. Thuajse të gjitha produktet e tekstileve dhe këpucëve rikthehen përsëri në Itali për në tregjet vendase dhe në tregjet e huaja, shumë pak prej tyre qëndrojnë në tregun e brendshëm shqiptar. Në këtë mënyrë një pjesë e tyre janë mallra që importohen për eksportim. Është kjo arsye që në këtë zë është më i lartë eksporti sesa importi sepse në eksport është përfshirë edhe vlera e shtuar. Grupi "Mineralet, lëndë djegëse, energji elektrike zë vendin e dytë, ndërsa grupi "Materiale ndërtimi dhe metale zë vendin e tretë me 10.7%, etj. Këto zëra tregojnë se nga Shqipëria nuk eksportohen më materiale të papërpunuara, kafshë të gjalla dhe bimë medicinale por kanë filluar të eksportohen edhe materiale të përpunuara, vëllimi i të cilave po rritet nga viti në vit.

*Importet.*Importet nga Italia përfshijnë të gjitha llojet e makinerive, por edhe materiale për ndërtim, transport, produkte kimike, ushqime dhe pije.

Aktualisht në Shqipëri ka rreth 400 kompani në pronësi apo pjesëmarrje nga operatorët italianë, të cilat punësojnë rreth 20.000 punëtorë.Rreth 60-70% e operacioneve të kompanive italiane janë të përqendruara në sektorin e veshjeve dhe të prodhimit të këpucëve, zonat ku kompanitë italiane janë tradicionalisht shumë të forta. Sipas zyrës tregtare të Ambasadës Italiane këto kompani janë të përqëndruara:

35% ne sektorin e ndërtimit,

21% në industrinë tekstile dhe atë të prodhimit të këpucëve,

16% në fushën e tregtisë dhe shërbimeve dhe

8% në industrinë agroushqimore.

Afro 90% e këtyre sipërmarrësve i takojnë Jugut të Italisë, ndaj edhe perspektivën e biznesit të tyre në Shqipëri dhe më tej e shikojnë të lidhur ngusht me ndërtimin e Korridorit të Tetë.

Sipas statistikave, në Itali operojnë rreth 20 mijë sipërmarrje shqiptarë të licensuara dhe një numër disi më i vogël në Greqi.

Kompanitë italiane kanë penetruar edhe në fushën e ndërtimit dhe të materialeve të ndërtimit, nga zhavorrishtet (inertet), në prodhimin e tullave dhe të betonit.

Sektorë të tjerë me një prani të rëndësishme të biznesit Italian janë sektori i ushqimeve dhe pijeve, sektori i industrisë, i përpunimit të drurit, si dhe industria e lehtë në përgjithësi.

Në sektorin e shërbimeve, ENEL ka qenë e përcaktuar përgjegjëse për ofrimin e ndihmës të menaxhimit të KESH-it, ndërsa një konsorcium italian (AMGA) ishte zgjedhur kohët e fundit për të ofruar ndihmë për menaxhimin e sistemit të ujit të qytetit të Tiranës.

Kompanitë italiane janë të vendosura në në të gjithë Shqipërinë por kryesisht i kemi 64.3% në Tiranë, 14.3% në Durrës, 3.4% në Kavajë, 4.2% në Shkodër, 2.5% në Vlorë dhe në Fier, etj.

Më poshtë po japim disa tebela me të dhënat e importeve të ekonomisë shqiptare prej ekonomisë italiane.

Tabela Nr.7. Në total, në milionë lekë importet janë si vijon:

Emertimi	2009	2010	2011	2012	2013	2013/2009
Import (CIF)	428.839	477.768	544.004	528.49	517.312	**120.6**

Tabela Nr. 8. Importet italiane në milionë lekë.

	Emërtimi	2009	2010	2011	2012	2013	Në %
1	Itali	112.175	134.6	166.05	168.372	170.403	32.9

Të dhënat tregojnë se Italia eksporton në Shqipëri mbi 170 miliardë lekë mallra duke zënë 33% të totalit të importeve shqiptare. Me gjithëse zë më pak sesa eksportet në shumë absolute eksportet italiane janë 50% më të larta sesa importet. Ato kanë ardhur në rritje por me një ritëm më të ulët sesa eksportet, gjithësesi Italia mbetet partneri kryesor si në eksporte ashtu edhe në importe.

Tabela Nr. 9. Importet në milionë lekë sipas rajoneve.

Vitet	Importet në milionë lekë					Në	%
	2009	2010	2011	2012	2013	2009	2013
Gjithsej	**428.84**	**478**	**544**	**528**	**517.31**	100	100
Vendet e BE-së	279.76	318	355.07	334	332.8	**65.2**	**64.3**
Vendet e Ballkanit Perëndimor	24.085	33.8	39.809	41.6	34.846	**5.6**	**6.7**
Vendet e tjera të botës	124.99	126	149.12	153	149.66	**29.1**	**28.9**

Burimi: INSTAT. TREGTIA E JASHTME FOREIGN TRADE 2009-2013.

Sa u përket importeve biznesi shqiptar i është drejtuar vendeve të tjera të botës duke prishur raportin e eksporteve ku predominonin vendet e BE-së me mbi 78%. Me BE-realizohet vetëm 63.4% e importeve ndërsa është rritur në

28.9% importi nag vendet e tjera të botës. Po kështu janë ulur edhe importet nga vendet e Ballkanit Perëndimor. Treguesi i fundit është negativ për ekonominë shqiptare sepse më shumë interes ka të importojë të mira e shërbime nga vendet e Ballkanit Perëndimor sesa nga Lindja e Largët, pavarësisht nga çmimi i tyre.

Tabela Nr.10. Importet nga Italia

Emërtimi	Italia				
	2009	2010	2011	2012	2013
Gjithsej	**112.175**	**134.6**	**166.045**	**168.4**	**170.403**
Ushqim, pije, duhan	13.409	14.57	14.389	14.37	14.276
Minerale, lëndë djegëse, ener. elek.	5.229	18.54	43.294	50.4	47.61
Produkte kimike dhe plastike	12.106	12.72	13.272	13.86	13.777
Lëkurë dhe artikuj prej lëkure	6.066	7.466	8.263	8.352	9.634
Prodhime druri dhe letre	4.666	4.817	4.707	4.718	6.79
Tekstile dhe këpucë	22.382	27.46	31.073	28.63	31.466
Materiale ndërtimi dhe metale	17.898	18.59	17.929	16.77	16.241
Makineri, pajisje dhe pjesë këmbimi	26.277	26.11	28.378	27.25	26.297
Të tjera	4.143	4.3	4.738	4.027	4.312

Burimi: INSTAT. TREGTIA E JASHTME FOREIGN TRADE 2009-2013.

Grupi kryesor i importeve nga Italia është“ Minerale, lëndë djegëse, energji elektrike” me 47.61%. Grupi i dytëështë “Tekstile dhe Këpucë”, është pikërisht grupi që importohet për tu eksportuar.Ky grup zë 31.4% të totalit të importeve. Grupi i tretë është “Makineri, paisje dhe pjesë këmbimi” me 26.3%.Grupi i katërt është”Materiale ndërtimi dhe metale” me 16.2%.Grupi I pestë me 14.2% është grupi “Ushqime, pije dhe duhan”. Është e rëndësishme të theksojmë se importet po ju drejtohen në përgjithësi lëndëve të para për përpunim të mëtejshëm. Kjo tregon se importi i mallrave të përpunuara ka ardhur në rënie.

Sektori financiar. Italianët jane përfshirë edhe në sektorin Bankar. Prania kryesore e biznesit italian në sektorin financiar përfaqësohet nga Intesa San Paolo dhe Unicredit. Biznesmenët italianë janë gjithashtu aktivë në Shqipëri, me dy kompani të investimeve publike, që kontribuan në financimin e disa projekteve të ndërmarra nga Italianët. Italianët kanë çelur Call Center në disa zona të kryeqytetit ku janë punësuar me qindra të rinj e të reja. Së fundi, qeveria italiane

kontribuon financiarisht për të financuar investimet (Aref), i cili siguron kapitale për ndërmarrje të vogla dhe të mesme që veprojnë në Shqipëri (8 investime të kryera ose në proces).

KONKLUZIONE

Dinamika e ekonomisë italiane ndikon direkt në dinamikën e ekonomisë shqiptare gjë e cila shprehet në treguesit kryesorë makroekonomikë siç janë PBB-ja, norma e inflacionit dhe norma e papunësisë. Ekonomia shqiptare përcjell çdo fenomen negativ të ekonomisë italiane nëpërmjet kanaleve të analizuara më sipër pavarësisht nga përmasat e tij. Në situatën aktuale pasojat do të jenë edhe më negative sepse ekonomia jonë është në stanjacion dhe me tendenca rënëse.

Në përgjithësi rënia e ekonomisë italiane nuk ka ndikuar në frenimin e rritjes së ekonomisë shqiptare me përjashtim të rënies së dërgesave të emigrantëve. Kjo sepse eksportet shqiptare nuk ndikojnë fare mbi importet italiane.

Ekonomia italiane ka ndikuar dhe ndikon në ekonominë shqiptare në disa fusha si:

*Eksporte dhe importe.*Në fushën e eksporteve italiane në Shqipëri nuk ka ndonjë ndikim negativ pasi niveli i çmimeve për mallrat që Shqipëria importon prej Italisë nuk ka ndryshim ndikues. Sa i përket vëllimit të eksporteve italiane ato nuk kanë asnjë ndikim prej recesionit të ekonomisë sepse zënë në tërësi ndaj eksporteve një peshë të parëndësishme. Eksportet dhe importet shqiptare në vëllimin e eksport-importeve italiane nuk kanë asnjë peshë dhe asnjë ndikim, afërsisht janë në raportet 1/460. Në këtë kontekst çfardo ndryshimi të ndodhë në këtë ekonomi pasojat në ekonominë shqiptare do jenë të pa ndjeshme.

Remitancat e emigrantëve shqiptarë. Ndikojnë në Prodhimin Kombëtar Bruto. Në Itali sipas të dhënave përkatëse janë rezidentë mbi 300 mijë emigrantë shqiptarë[45]. Prurjet e tyre kanë ardhur në rritje me përjashtim të viteve të fundit.

[45] *Migrimi në Itali.Italia është destinacioni i dyte me i preferuar për emigrim i shqiptareve.në fund të 2005 kishte 348.813 shqiptare të vendosur legalisht në Itali, nga të cilet 196.744 ishin meshkuj dhe 152.069 ishin femra. në 2000 dhe 2001 Italia percaktoi kuota sipas profileve të caktuara profesionale për imigrantet dhe kjo pati efektet e veta në zvogelimin e migrimit ilegal. Emigrantet meshkuj janë kryesisht të angazhuar në ndertim (43%), industri (19%) dhe sherbime (16%), ndersa femrat në sherbim në familje (56%).Perqindja e të vetepunesuarve vleresohet të jetë me e larte në Itali sesa në Greqi (8% krahasuar me 5%). Burimi: Qeveria Shqiptare dhe IOM; "Strategjia Kombëtare për migracionin"; Tiranë 2005.*

Kjo jo vetëm për arsye të rënies së ekonomisë italiane por edhe për arsye të stabilizimit të vetë emigrantëve shqiptarë në shtetin italian. Këto prurje kanë ndikuar direkt në treguesin e të Ardhurave Kombëtare i cili ndryshon nga treguesi i PBB-së.

Prurjet nga firmat shqiptare që veprojnë në Itali. Këto prurje ndikojnë në Prodhimin Kombëtar Bruto. Rënia e ekonomisë italiane në përgjithësi ka ndikuar edhe në rënien kërkesës agregate në përgjithësi. Rënia e saj ka ndikuar sigurisht edhe mbi të ardhurat e firmave shqiptare që operojnë në këtë vend. Por kjo ka ndikuar në rënien e PKB dhe jo në rënien e PBB.

Investimet direkte në firmat italiane që veprojnë në Shqipëri. Kjo është shifra që ka psuar një ulje por nuk përbën ndonjë shqetësim të madh pasi subjektet italiane që veprojnë në Shqipëri janë tashmë të stabilizuara dhe shumë pak kanë hyrë me investime direkte në ekonominë shqiptare. Kapitalet e tyre së fundmi i kanë drejtuar mbi objektet e privatizimit dhe jo në investime të reja direkte. Kështu që ky zë nuk përbën ndonjë problem shqetësues për ekonominë shqiptare. Më së shumti në vitet e fundit, ato janë futur në Fasoneri dhe në coll centër.

*Normën e papunësisë.*Ecuria e ekonomisë italiane ka ndikim në normën e papunësisë në Shqipëri sepse ajo është e lidhur me eksport-importet të cilat janë të lidhura me aktivitetet italiane në Shqipëri. Në këtë sektor nuk ka pasur ndikim pasi prodhimi i tyre në fasone apo konfeksione nuk ka pasur ndonjë rënie të ndjeshme ndikuese. Rënia e ekonomisë italiane nuk ka ndikuar shumë në kthimin e refugjatëve shqiptarë. Emigrantët shqiptarë kanë zënë pozicione stabël në ekonomi. Këto pozicione kanë bërë që çdo rënie ekonomike të mos ndikojë shumë në daljen e tyre jashtë tregut të punës.

Kursin e këmbimit të lekut shqiptar. Duke qënë se ekonomia shqiptare pjesën më të madhe të tregëtisë së jashtme të saj e realizon me Italinë çdo ndryshim i këtyre raporteve do ndikojë në rënien e valutës drejt Shqipërisë. Kjo rënie do ndikojë në rritjen e kërkesës për valutë dhe uljen e ofertës kështu çdo tronditje ne tregun italian ndikon në klursin e këmbimit të lekut në Shqipëri.

BIBLIOGRAFI

INSTAT. TREGTIA E JASHTME FOREIGN TRADE 2009-2013.
Banka e Shqipërisë. Raporte Statistikore: 2012.
Banka e Shqipërisë. Raporte Statistikore: 2013.
Banka e Shqipërisë. Raporte Statistikore: 2014.
INSTAT. PBB 2013(16.12.2014). INSTAT, Maj 2014
"Doing Business in Italy 2012". Ŵorld Bank. Retrieved 2011-11-21.
"Export Partners of Italy". CIA Ŵorld Factbook. 2012. Retrieved 22 July 2013.
"Import Partners of Italy". CIA Ëorld Factbook. 2012. Retrieved 22 July 2013.
Ambasada e Republikës së Shqipërisë në Itali dhe CIA Ŵorld Fact Book
ISTAT: Rapporto annuale 2013, cap.1, p.53, tav. 1.18
IMF Ŵorld Economic Outlook - Aprile 2014
"Nominal 2014 GDP for the ŵorld and the European Union.". Ŵorld Economic Outlook Database, April 2014. International Monetary Fund. Retrieved 3 May 2014.
"Italian 2011 PBB Groŵth Sloŵs To 0.4%". RTT Neŵs. 2012-03-02. Retrieved 2012-04-09
"CIA Ŵorld Factbook; Italy; Economy". CIA. 2009-03-19. Retrieved 2009-03-26.
Eurostat Unemployment
"Export Partners of Albania". CIA Ŵorld Factbook. 2012. Retrieved 2013-07-22
"Import Partners of Albania". CIA Ŵorld Factbook. 2012. Retrieved 2013-07-22.
http://ŵŵŵ.inea.it/public/pdf_articoli/1679.pdf